

Málta

DR. BENYUSZ MÁRTA

Máltán az örökbefogadás jogintézményének legfőbb célja az, hogy *biztonságot és családi kapcsolatokat nyújtson* a társadalom legsebezhetőbb gyermekeinek. A szabályozás szerint az örökbefogadás egy olyan kapcsolat az örökbefogadó és az örökbefogadott között, mintha az örökbefogadott az örökbefogadó házasságából született volna, és nem egy másik személy gyermeke lenne, azaz az örökbefogadás lényegében a vér szerinti szülő-gyermek kapcsolattal közel megegyező viszonyt hoz létre. A máltai jog a helyi, nemzetközi és nyílt örökbefogadást különbözteti meg. Főszabály szerint gyermekkorú, azaz 18 év alatti személyeket lehet örökbe fogadni. Kivételes esetekben azonban a jogszabály megengedi a 18 év fölötti személyek örökbefogadását is. Ilyen eset lehet, ha a házasságban, illetve bejegyzett élettársi kapcsolatban élők fogadják örökbe azt a személyt, aki az örökbefogadást megelőző legalább 5 évben egy háztartásban élt velük, illetve ha a nevelőszülő fogadja örökbe azt a nevelt gyermekét, aki az örökbefogadást megelőzően legalább 5 évig volt az örökbe fogadni szándékozó személy nevelt gyermeke, és az örökbe fogadandó személy maga is hozzájárul az örökbefogadáshoz. 11 év feletti gyermekkorúak esetében az örökbefogadáshoz szükséges a gyermek hozzájárulása. A házaspárok, bejegyzett élettársak, együtt élő párok, azonos nemű párok, illetve egyedülállók is fogadhatnak örökbe, és biztosított a házastárs, illetve élettárs vér szerinti gyermekének örökbefogadása is. A nem regisztrált együttélés esetén csak az egyik fél fogadhatja örökbe a gyermeket. Az örökbefogadók személyi feltételeinek és alkalmasságának vizsgálatát, valamint az örökbe fogadó szülők felkészítését az örökbefogadási eljárásban a központi hatóság által akkreditált örökbefogadási ügynökségek végzik. Az akkreditált örökbefogadási ügynökségek előzetes tájékoztatást adnak az örökbe fogadó szülőknek az örökbefogadás feltételeiről és az eljárásról, fogadják és

Dr. Benyusz Márta LL.M.
főosztályvezető, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet

Benyusz, M. (2022) 'Málta' in Visontai-Szabó, K., Benyusz, M. (szerk.) *A gyermek érdekének biztosítása az örökbefogadás során*, 207–230. o. Budapest: Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet.

https://doi.org/10.47079/2023.bmvszk.gyermek.8_7

feldolgozzák a hozzájuk benyújtott kérelmeket, illetve tanfolyam keretében felkészítést nyújtanak. A felkészítésen való részvétel kötelező. Az ügynökségek formális oktatási program keretében biztosítják az örökbe fogadó szülők felkészítését. Szintén az ügynökség folytatja le a környezettanulmányt, melyről jelentést készít, és egyben felméri az örökbe fogadó szülők alkalmasságát. A környezettanulmány lefolytatására a kötelező felkészítést követően kerül sor, melyet az adott ügynökség szociális szakembere végez. Az örökbefogadási tanács az örökbe fogadó szülők alkalmasságáról szóló döntését, illetve ajánlásait tértevényes, ajánlott levél formájában megküldi az örökbe fogadó szülőknek és az örökbefogadási hatóságnak azzal, hogy az örökbe fogadó szülőknek jogában áll a döntést a megfellebbezni a fellebbezési tanács előtt. Az örökbefogadásról az illetékes bíróság az örökbe fogadó szülők által benyújtott kérelem és az örökbefogadási tanács ajánlása alapján hozott ítélettel dönt. Az örökbefogadás utánkövetését az örökbefogadási ügynökség végzi. Az ügynökség jelentésben rögzíti az örökbe fogadó szülők és a gyermek helyzetét.

1. A szabályozás keretei

1.1. Az örökbefogadás mai formájának kialakulása

Az 1950-es évek végéig Máltán a katolikus egyház koordinálta az örökbefogadásokat, és belföldi örökbefogadásra kizárólag az egyház közvetítésével kerülhetett sor. Az egyház állította fel a Máltai Katolikus Örökbefogadási Társaságot (*Malta Catholic Adoption Society*), többek között azért is, hogy felhívja a figyelmet a szabályozás és egy átfogó örökbefogadási koncepció szükségességére.¹

Az örökbefogadást először 1962-ben szabályozták a Polgári Törvénykönyv keretein belül, majd ezt követően alakult ki az örökbefogadási feladatokat ellátó intézményi hálózat is. Az 1970-es években módosította a máltai jogalkotó a Polgári Törvénykönyv örökbefogadást szabályozó rendelkezéseit. A máltai kormány 2004-ben írta alá és 2005-ben erősítette meg a gyermekeknek a nemzetközi örökbefogadások terén való védelméről és az ilyen ügyekben történő együttműködésről szóló, Hágában, 1993. május 29-én aláírt Egyezményt (a továbbiakban: hágai örökbefogadási egyezmény). 2008-ban lépett hatályba az örökbefogadást szabályozó örökbefogadási eljárásról szóló törvény (*Adoption Administration Act*).²

1 Nemzeti Örökbefogadási Stratégia 11. o.

2 2008. évi IV. törvény. Elérhető: [https://legislation.mt/eli/cap/495/eng/pdf\(2022.08.17\)](https://legislation.mt/eli/cap/495/eng/pdf(2022.08.17)).

Az örökbefogadás teljes szabályozási keretének megszületésével párhuzamosan 2009-ben az egyház által lebonyolított magán-örökbefogadások intézménye teljesen megszüntetésre került. Ma már ezek a „magán” örökbefogadások tiltottak Máltán, mivel kevésbé voltak átláthatóak, és így sértették a gyermek érdekét.

Az örökbefogadási eljárási törvénnyel összhangban 2012-ben hozták létre az első örökbefogadási ügynökségeket (*accredited agency*), amelyek a Hágai Egyezménynek megfelelően létrehozott központi hatóságok (*central authority*) által akkreditált, a helyi és nemzetközi örökbefogadások lebonyolítására megalakított intézmények.³

A 2017-ben elfogadott törvénymódosítás alapján az együtt élő, valamint az azonos nemű párok számára is megnyílt az örökbefogadás lehetősége.⁴ 2018-ban pedig megszületett a gyermekek örökbefogadására vonatkozó szociális ellátási normákat tartalmazó rendelet is.⁵

1.2. Az örökbefogadásra vonatkozó hatályos szabályozási keret

Annak ellenére, hogy Máltán az örökbefogadás hatályos szabályozási kerete részletesen kidolgozott, mind a *belföldi*, mind a *külföldi örökbefogadások száma alacsony*. 2016-ban csak három belföldi örökbefogadásra került sor, a külföldi örökbefogadások száma is hasonlóan alacsony. Ugyanebben az évben 6 külföldi gyermek, 2017 elején 7 külföldi gyermek örökbefogadására került sor, 4 Indiából, 3 Szlovákiából, amely szám 2019-ben 33-ra emelkedett, a belföldi örökbefogadások átlagértéke (azaz az évente örökbe fogadott gyermekek száma) 14 volt, míg a külföldi örökbefogadások száma ugyanezen időszakban 47.⁶

*Málta alkotmánya*⁷ nem tartalmaz külön rendelkezéseket a családra, a gyermeki jogokra, azon belül is a saját családban való nevelkedéshez való jogra, illetve a helyettesítő védelemhez való jogra vonatkozóan.

A családra, a házasságra és az örökbefogadásra vonatkozó részletes szabályokat a *Polgári Törvénykönyv (Maltese Civil Code)*⁸ rögzíti. A Polgári Törvénykönyv horizontális rendelkezéseit pedig több ágazati jogszabály egészíti ki.

3 Nemzeti Örökbefogadási Stratégia 12. o.

4 A 2017. évi XV. törvény módosította a máltai Polgári Törvénykönyv 114. cikkét.

5 Social regulatory standards on adoption of children regulation (2018. december 24). Elérhető itt: <https://legislation.mt/eli/sl/582.1/eng/pdf> (2022. 08. 17.).

6 Az adatok Az Európai Parlament 2016-ban készült, 2004–2014 közötti időszakra vetített adatai. Elérhető: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/583860/EPRS_BRI\(2016\)583860_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/583860/EPRS_BRI(2016)583860_EN.pdf) (2022. 08. 17.).

7 Málta Alkotmánya (*Constitution of Malta*) <https://legislation.mt/eli/const/eng>

8 Elérhető: <https://legislation.mt/eli/cap/16/eng/pdf> (2022. 08. 17.).

A Polgári Törvénykönyv házasságra vonatkozó I. cím 2. cikk (1)-(2) bekezdése szerint a jog elősegíti a család egységét és stabilitását, a családban a házastársaknak azonos jogai és kötelezettségei vannak, és hűséggel, valamint anyagi és erkölcsi támogatással tartoznak egymásnak. A 3B. cikk emellett kimondja, hogy a házasság mindkét házastársra azonos jogokat ró gyermekük gondozása, fenntartása, tanítása és oktatása vonatkozásában, figyelembe véve a gyermek képességeit és természetes érdeklődését. A 3.B cikk rögzíti a szülők gyermekekkel szembeni tartási kötelezettségét is. Az örökbefogadás konkrét szabályait a máltai Polgári Törvénykönyv örökbefogadásra vonatkozó 16. fejezete⁹ tartalmazza.

Az örökbefogadási eljárásra, valamint az eljáró szervek feladat- és hatáskörére vonatkozó szabályokat az örökbefogadási eljárásról szóló törvény (*Adoption Administration Act*)¹⁰ rögzíti. Az örökbefogadás intézményi szabályozási hátterét a szociális ellátási hatóságról szóló törvény (*Social Care Standards Authority Act*)¹¹ biztosítja, melynek hatálya kiterjed a belföldi és nemzetközi örökbefogadási ügyekre egyaránt. Az örökbefogadásra vonatkozó részletszabályokat egyrészt a gyermekek örökbefogadására vonatkozó szociális ellátási normákat tartalmazó rendelet (*Social Regulatory Standards on Adoption of Children Regulations*),¹² valamint az örökbefogadási ügyekben eljáró központi hatóság kijelöléséről szóló rendelet (*Designation of Central Authority in Adoption Regulations*)¹³ tartalmazza.

A szociális ellátási hatóság 2018-ban adta ki a gyermekek örökbefogadására irányadó szabályozási normákkal kapcsolatos iránymutatást (*Social Regulatory Standards for the Adoption of Children*).¹⁴ Az örökbefogadásra vonatkozó szabályozás része továbbá a 2019-ben elfogadott, kiskorúak védelméről szóló törvény (*Minor Protection (Alternative Care Act)*),¹⁵ melynek legjelentősebb rendelkezése a nevelőszülőknél vagy alternatív gondozásban lévő gyermekek esetében az örökbefogadás lehetőségének megkönnyítése. A törvény vezette be egyúttal a gyermek ügyvédje (*child's advocate*) intézményét. A nemzetközi örökbefogadással kapcsolatos szabályokat a tengementúli örökbefogadásokról szóló rendelet (*Overseas Adoption [Definition] Order*)¹⁶ szabályozza.

9 Elérhető: <https://legislation.mt/eli/cap/16/eng> (2022. 08. 17.).

10 Elérhető: <https://legislation.mt/eli/cap/495/eng> (2022. 08. 17.).

11 Elérhető: <https://legislation.mt/eli/cap/582/eng> (2022. 08. 17.).

12 Elérhető: <https://legislation.mt/eli/sl/582.1/eng/pdf> (2022. 08. 17.).

13 Elérhető <https://legislation.mt/eli/sl/495.3/eng/pdf> (2022. 08. 17.).

14 Uo. 5.

15 <https://legislation.mt/eli/cap/602/eng> (2022. 08. 17.).

16 <https://legislation.mt/eli/sl/16.5/eng> (2022. 08. 17.).

Az örökbefogadás vonatkozásában a legutóbbi nagyobb jelentőséggel bíró dokumentum a máltai kormány által elfogadott, a 2019–2022-es időtartamra szóló Nemzeti Örökbefogadási Stratégia (*National Adoption Strategy for Children and their Families [2019–2022]*).¹⁷ A stratégia alapját képezik az ENSZ által 1989-ben elfogadott, a Gyermek Jogairól szóló ENSZ Egyezményben (Gyermekjogi Egyezmény), illetve a gyermekeknek a nemzetközi örökbefogadások terén való védelméről és az ilyen ügyekben történő együttműködésről szóló, Hágában, 1993. május 29. napján kelt Egyezményben rögzített alapelvek, melyek az alábbiak: a gyermek legfőbb érdeke; a gyermekek véleménynyilvánításhoz fűződő joga; a gyermekek magánélethez való joga; az állandósághoz, érzelmi stabilitáshoz és képességeik kiteljesítéséhez való jog; valamint az egyenlőség, illetve az egyéniség és a különbözőség tiszteletben tartásához fűződő jog. A stratégia a gyermek legfőbb/legjobb érdekével kapcsolatban a Gyermekjogi Egyezmény 20. és 21. cikkét hivatkozza.¹⁸ A 20. cikk a *gyermekek helyettesítő védelemhez való jogát* rögzíti, a 21. cikk pedig előírja a gyermek mindenek felett álló (legfőbb, illetve legjobb) érdekének biztosítását az örökbefogadás során. A stratégia – összhangban a nemzetközi standardokkal – ezen a ponton egyértelműen megjelöli, hogy amennyiben a gyermek családban való nevelkedésének jogát legjobban az örökbefogadás intézménye tudja biztosítani, az örökbefogadás folyamatát késedelem nélkül el kell indítani. A gyermek véleménynyilvánításhoz való jogával kapcsolatban a stratégia a Gyermekjogi Egyezmény 12. cikkét hivatkozza, amely szerint „a részes államok az ítélőképessége birtokában lévő gyermek számára biztosítják azt a jogot, hogy minden őt érintő kérdésben szabadon kinyilváníthassa véleményét, a gyermek véleményét, figyelemmel korára és érettségi fokára, kellően tekintetbe kell venni”. A gyermekek magánélethez való jogával kapcsolatban hangsúlyozza, hogy a gyermekeknek joga van a védelemre, mindennemű erőszakkal szemben, a magánügyeit tiszteletben kell tartani, és azokba beleavatkozni főszabály szerint nem szabad, a gyermekekről információt és adatot gyűjteni, illetve tárolni csak az örökbefogadáshoz szükséges mértékig szabad. Az állandósághoz, érzelmi stabilitáshoz és képességeik kiteljesítéséhez való jog kapcsán a stratégia kiemeli, hogy minden gyermeknek joga van olyan családban felnőni, amely érzelmi stabilitást nyújt számára, és segíti őt abban, hogy a képességeit kiteljesítse. Hangsúlyozza, hogy abban az esetben, amennyiben a gyermeknek káros a származási családjában nevelkednie, az örökbefogadás az egyik olyan opció, amelyet a gyermek érdekében mindenképpen szükséges

17 https://meae.gov.mt/en/Public_Consultations/MFSS/Documents/SCSA%20National%20Strategy%20Adoption%20Pub%20Cons%20Doc%20ENG.pdf (2022. 08. 17.) – a továbbiakban: Nemzeti Örökbefogadási Stratégia

18 Nemzeti Örökbefogadási Stratégia 9. o.

mérlegelni. Az egyenlőség, az egyéniség és a különbözőségek tiszteletben tartásával kapcsolatban a stratégia külön rávilágít arra, hogy minden gyermeket megillet a diszkriminációmentes bánásmód, továbbá az, hogy egyénként tekintsenek rá, illetve hogy legyen felnőtt, akinek az a feladata, hogy vigyázzon rájuk és védelmezze őket egy olyan környezetben, amely mentes minden zaklatástól és megkülönböztetéstől.

A stratégia *három fő célt, illetve fejlődési területet* jelöl ki.¹⁹ Egyrészt előíranyoz egy minél *ügyfélközpontúbb örökbefogadási eljárást*, rögzíti a szakmai háttér *fejlesztésének szükségességét* mind az örökbefogadási ügynökségek, mind a személyzettel kapcsolatban, továbbá előíranyozza egyfajta integrált megközelítés (*integrated approach*) alkalmazását is.

Az *ügyfélközpontú örökbefogadási eljáráshoz*²⁰ kapcsolódóan a stratégia hivatkozza a gyermekek örökbefogadására irányadó szabályozási normákkal kapcsolatos iránymutatást, mint a máltai örökbefogadást jelenleg formáló és az örökbefogadási ügynökségek számára minőségi mutatókat is tartalmazó dokumentumot. Megállapítja, hogy a fennálló örökbefogadási ügynökségek alapvetően jól működnek és megfelelő szakmai tapasztalattal rendelkeznek, ugyanakkor azt is elismeri, hogy szabályozási deficit miatt a belföldi örökbefogadások száma hagyományosan nagyon alacsony. Szükségesnek ítéli a szabályozások átvilágítását és további kutatások elvégzését annak érdekében, hogy megállapítsák az örökbefogadások alacsony száma mögött álló kulturális és oktatással kezelhető tényezőket. Célul tűzi ki az állami gondozásban lévő gyermekek örökbefogadásának egyszerűsítését és a bürokratikus terhek csökkentését. Az örökbefogadásokért is felelős szociális hatóság (*Social Care Standards Authority*) egy kutatási tanácsadó csoportot (*Research Advisory Group*) állított fel, melynek tagjai – többek között – a máltai gyermekjogi biztos, illetve az örökbefogadási ügynökségek, valamint oktatási intézmények.²¹ A kutatási tanácsadó csoport szisztematikus kutatást végez annak érdekében, hogy feltárja azokat a hiányosságokat és esetleges akadályokat, amelyek felismerésével és finomhangolásával az örökbefogadási rendszer a gyermekek érdekében hatékonyabbá tehető. Ilyen azonosított terület a leendő örökbe fogadó szülők oktatása és támogatása, valamint az örökbefogadás utókövetése, ahol főleg az örökbefogadottak számítanak több segítségre a származásuk megismerése körül.

Az örökbefogadás folyamatában dolgozó szakemberek,²² valamint az örökbefogadási ügynökségek szaktudásával kapcsolatban rögzíti a stratégia, hogy jelenleg a képzések igen fragmentáltak, mivel ügynökségenként eltérhet a minőség és a tartalom is.

19 Nemzeti Örökbefogadási Stratégia 13. o.

20 Nemzeti Örökbefogadási Stratégia 15. o.

21 <https://www.mcast.edu.mt/> (2022. 08. 17.).

22 Nemzeti Örökbefogadási Stratégia 21. o.

Fontos a képzések minőségének javítása, továbbá a gyermek fejlődéslelektanra, valamint a gyermekekkel való rossz bánásmód következményeire és az állandóság hiányából adódó negatívumokra szintén fel kell hívni a figyelmet. Külön tréninget szükséges tartani annak érdekében, hogy a szociális munkások minél pontosabb környezettanulmányt tudjanak készíteni a gyermek otthonáról. A stratégia értelmében egy átfogó, hosszú távú koncepcióra lenne szükség a média, különösen a közösségi média adta lehetőségek etikus kihasználásával.

Az *integrált megközelítéssel* kapcsolatban a stratégia²³ elsősorban az ügyintézés egyszerűsítését tűzte ki célul. A dokumentum elismeri azokat az előrelépéseket, amelyek az örökbefogadási eljárásról szóló törvénynek köszönhetően gördülékenyebbé tették az örökbefogadás folyamatát és hatékonyabbá a potenciális örökbe fogadó szülők átvilágítását. További egyszerűsítést javasol és annak megvizsgálását, hogy miként lehetne egyszerűsíteni úgy az örökbe fogadó szülőnek jelentkezők átvilágítását, hogy azzal ne veszélyeztessék az átvilágítás minőségét, ugyanakkor a folyamat rövidebb legyen az örökbe fogadható gyermekek érdekében. A stratégia az *informatikai rendszerek összehangolását* is elengedhetetlennek tartja, tekintettel arra, hogy a jelenlegi formában a szakemberek az adatok elkülönült tárolása miatt nem látnak rá az egész folyamatra, és ezzel nehezítik a folyamat integrált kezelését. Az integrált megközelítés részeként a stratégia az országok között megállapodások és együttműködések megszilárdítását és kiterjesztését is kulcsfontosságúnak értékeli.²⁴

A stratégia megvalósulásának érdekében létrehozta egy bizottságot (*Monitoring and Evaluation Committee*), amelynek feladata a figyelemmel kísérés és a monitoring.²⁵

Az intézményi szereplőket illetően, az *örökbefogadási eljárás* előkészítésében, lefolytatásában a központi hatóságok (*Central Authority*), valamint az akkreditált örökbefogadási ügynökségek (*Adoption Agency*) játszanak központi szerepet, maga az örökbefogadás azonban a bíróság engedélyező határozatával jön létre.

A központi hatóságot az örökbefogadási eljárásról szóló törvény 7. cikke szerint, a miniszter hozza létre annak érdekében, hogy ellássa a belföldi és a nemzetközi örökbefogadással kapcsolatosan hatáskörébe utalt feladatokat. Nemzetközi örökbefogadás csak a központi hatóság írásbeli hozzájárulásával jöhet létre. A központi hatóság hatásköreit átruházhatja az örökbefogadási ügynökségeknek, kivéve az akkreditáció

23 Nemzeti Örökbefogadási Stratégia 25. o.

24 Máltának jelenleg négy bilaterális szerződése van más államokkal, az örökbefogadásra vonatkozóan. Egyesek a Hágai Egyezménynek szerződő felei, egyesek nem. Ezeknek a szerződéseknek az egyik elsődleges célja, hogy a gyermek legjobb érdeke érvényesüljön, hogy biztosítva legyen az örökbefogadások jogi csatornákon keresztül történő lebonyolítása, és az eljárás átlátható legyen.

25 Nemzeti Örökbefogadási Stratégia 45. o.

megadásához, megtagadásához, illetve visszavonásához kapcsolódó hatásköröket. A központi hatóság nyilvántartást (*Reunion and Information Register*)²⁶ vezet azokról az örökbe fogadott személyekről, akik a 18. életévüket betöltötték; az örökbe fogadott személyek rokonairól egészen a harmadik rokonsági fokig, illetve mindenkiről, aki kifejezetten kéri a felvételét a nyilvántartásba. A központi hatóság feladata az örökbefogadási ügynökségek akkreditációs követelményeinek megállapítása, valamint az akkreditációja is. Az akkreditációs eljárás minimum szabályait az örökbefogadási eljárásról szóló törvény IV. fejezete tartalmazza. Eszerint örökbefogadási ügynökség olyan szervezet lehet, amely megfelelő tapasztalattal és szakmai tudással rendelkezik a gyermek- és családjogi ügyekben, megfelelő mennyiségű szakembert foglalkoztat, aki rendelkezik képesítéssel a helyi és a nemzetközi örökbefogadások lebonyolítására, az örökbefogadási eljárással kapcsolatosan jogi és közigazgatási tapasztalata van, illetve a Hágai Egyezményben lefektetett kritériumoknak is megfelel annak érdekében, hogy a nemzetközi örökbefogadásokat le tudja bonyolítani. Minden év januárjában a központi hatóságnak közzé kell tennie a közlönyben (*Gazette*) az akkreditált ügynökségek listáját, illetve azoknak az ügynökségeknek a listáját, akiknek az akkreditációját visszavonták, valamint az akkreditációs feltételekben esetlegesen bekövetkezett változásokat.

Az akkreditált örökbefogadási ügynökségre vonatkozó szabályokat az örökbefogadási eljárásról szóló törvény VI. fejezete tartalmazza. Az örökbefogadási ügynökségeknek nagy szerep jut az örökbefogadás előkészítésében és az ahhoz kapcsolódó szakmai munkában mind az örökbe fogadó szülőket, mind az örökbe fogadható gyermekeket tekintve. Az örökbefogadási ügynökségek jelentéstételi kötelezettséggel rendelkeznek a központi hatóságok felé.

Jelenleg három akkreditált örökbefogadási ügynökség működik (*Adoption Opportunities*,²⁷ *Agenzija Tama*,²⁸ *Foundation for Social Welfare Services – Alternative Care Directorate – Adoption Services*²⁹).

Fontos és unikális szereplő a máltai örökbefogadási eljárásban és generálisan a máltai jogban is a gyermek független képviselőtét ellátó gyermek ügyvédje (*children's advocate*) jogintézmény. Az örökbefogadást érintő jogszabályanyagban elszórtan jelenik meg a hozzá kapcsolódó szabályozás, illetve a kiskorúak védelméről szóló törvény 25. cikke részletezi, hogy milyen funkciói lehetnek, és miként kell eljárnia. E szerint a gyermek ügyvédjének feladata, hogy jogi segítséget és tanácsot nyújtson a gyermeknek,

26 Elérhető: <https://www.adopted.com/country/malta.html> (2022. 08. 17.).

27 Elérhető: <https://www.adoptionopportunities.org.mt/> (2022. 08. 17.).

28 Elérhető: <http://agenzijatama.com/> (2022. 08. 17.).

29 Elérhető: <https://fsws.gov.mt/en/Pages/default.aspx> (2022. 08. 17.).

a gyermek kérelmeit jogi formába öntve benyújtja a bíróságnak, illetve a hatóságoknak, a gyermek számára érthető nyelven elmagyarázza, hogy a kívánságainak milyen következményei lehetnek, illetve ellátja a gyermeket minden releváns információval. A gyermek tájékoztatása csak abban az esetben kötelező, amennyiben megfelelő belátással rendelkezik. A gyermek ügyvédjének olyan képzést kell kapnia, amelynek köszönhetően képessé válik arra, hogy a gyermeket hatékonyan képviselje és védje. A képzés tartalmát az örökbefogadásért felelős miniszter határozza meg, illetve bármikor előírhatja a képzés megismétlésének kötelezettségét is.

2. A gyermek érdeke, az örökbefogadás célja

A Nemzeti Örökbefogadási Stratégia szerint³⁰ az örökbefogadás jogintézményének legfőbb célja az, hogy *biztonságot és családi kapcsolatokat nyújtson* a társadalom legsebezhetőbb gyermekeinek. A Polgári Törvénykönyv 113. cikk (2) (a) pontja szerint az örökbefogadás egy olyan kapcsolat az örökbefogadó és az örökbefogadott között, mintha az örökbefogadott az örökbefogadó házasságából született volna, és nem egy másik személy gyermeke lenne, azaz – nagyon hasonlóan az e könyvben tárgyalt más országokhoz – az örökbefogadás lényegében a vér szerinti szülő-gyermek kapcsolattal közel megegyező viszonyt hoz létre.

Málta 1990-ben ratifikálta az ENSZ gyermekjogi egyezményét, melynek eredményeként mára a gyermekek jogaival, illetve az örökbefogadással kapcsolatos jogszabályok alap-, illetve vezérelvként rögzítik a gyermek legfőbb érdekének (*best interest of the child*) elvét.³¹

A máltai Polgári Törvénykönyv – hasonlóan a gyermekjogi egyezményhez – a gyermek alanyi jogaként, valamint eljárási alapelvként is tekint a gyermek legfőbb, illetve

³⁰ Nemzeti Örökbefogadási Stratégia 26. o.

³¹ A gyermek jogairól szóló ENSZ egyezmény 3. cikke szerint

1. A szociális védelem köz- és magánintézményei, a bíróságok, a közigazgatási hatóságok és a törvényhozó szervek minden, a gyermeket érintő döntésükben a gyermek mindenképp felett álló érdekét veszik figyelembe elsősorban.

2. Az Egyezményben részes államok kötelezik magukat arra, hogy a gyermek számára, figyelembe véve szülei, gyámjai és az érte törvényesen felelős más személyek jogait és kötelességeit, biztosítják a jólétéhez szükséges védelmet és gondozást, e célból meghozzák a szükséges törvényhozási és közigazgatási intézkedéseket.

3. Az Egyezményben részes államok gondoskodnak arról, hogy a gyermekkel foglalkozó és védelmet biztosító intézmények, hivatalok és létesítmények működése megfeleljen az illetékes hatóságok által megállapított szabályoknak, különösen a biztonság és az egészség területén, valamint ezek személyzeti létszámával és szakértelmével, továbbá a megfelelő ellenőrzés meglétével kapcsolatban.

legjobb érdekére. A családjogi perekben (pl. házassági bontóper) a bíróságnak jogszabályi kötelezettsége vizsgálni a gyermek legfőbb érdekét, melynek szem előtt tartása soha nem történhet egy hasonló esetben már meghozott döntésre alapozottan. Minden esetben a jogvitában érintett gyermek érdekeit és jogait egyénileg és a konkrét ügyben szükséges vizsgálni. A Polgári Törvénykönyv 115. cikke alapján testvérek közös örökbefogadásakor a gyermekek legfőbb érdekében el lehet térni a jogszabályban meghatározott korkülönbségtől az örökbefogadó és az örökbefogadott között. A Polgári Törvénykönyv 115. cikke írja elő azt is, hogy az örökbefogadás engedélyezését megelőzően a bíróság meghallgatja a gyermek ügyvédjét, akinek az a feladata, hogy minden esetben képviselje a gyermek legfőbb érdekét. A Polgári Törvénykönyv 119. cikke (1) bekezdés b) pontja kimondja, hogy az örökbefogadást jóváhagyó bírósági döntésnek a gyermek jólétét kell biztosítania. A *Polgári Törvénykönyv örökbefogadást szabályozó rendelkezései következetesen hivatkozzák a gyermek legfőbb/legjobb érdekét, mint az örökbefogadás minden szakaszában esetről esetre vizsgálandó tényezőt.* A Polgári Törvénykönyv mellett az örökbefogadási eljárásról szóló törvény is számos ponton rögzíti a gyermek érdekének következetes figyelembevételét. Az örökbefogadási eljárásról szóló törvény 4. cikk (1) bekezdés c) pontja alapján az örökbefogadási tanácsnak a gyermek elhelyezése során elsősorban a gyermek legfőbb érdekét kell biztosítania. Ugyanennek a törvénynek a 24. cikke alapján az örökbefogadási ügynökség az örökbe fogadandó gyermek és az örökbe fogadó szülők összekapcsolása során a gyermek legfőbb érdekének szem előtt tartásával köteles eljárni, és mindig egyénileg kell mérlegelnie, hogy a szóban forgó gyermeknek milyen szülők lennének a legalkalmasabbak.

A gyermek legfőbb érdeke elvén alapul a 2019-ben elfogadott, kiskorúak védelméről szóló törvény,³² amely szerint a gyermekvédelmi szolgálatnak a feladatai ellátása során a gyermek legfőbb érdekének szem előtt tartásával kell eljárnia. A kiskorúak védelméről szóló törvény rögzíti azt is, hogy amennyiben a gyermek legfőbb/legjobb érdeke azt kívánja, az örökbefogadásra sor kerülhet a szülők hozzájárulása nélkül is, továbbá a nevelőszülő, aki több mint 5 éve gondoskodik a gyermekről, szintén folyamodhat a szülők hozzájárulása nélkül is az örökbefogadásért.³³

A gyermekek örökbefogadására vonatkozó szociális ellátási normákat tartalmazó rendelet 1. számú alapelve kifejezetten a gyermekek jogaival és bevonásával kapcsolatos minőségi követelményeket rögzíti. Ennek megfelelően az örökbefogadási ügynökség feladata a gyermekek tájékoztatása az örökbefogadási eljárásról, illetve az életkoruk

32 A kiskorúak védelméről szóló törvény (*Minor Protection Act*), <https://tfal.gov.mt/wp-content/uploads/2021/11/Minor-Protection-Act.pdf> (2022. 08. 17.).

33 A kiskorúak védelméről szóló törvény 54. cikk.

figyelembevételével véleményük meghallgatása. A gyermek legfőbb érdekének következetes biztosítása mellett az örökbefogadás célja biztos és állandó családi kapcsolatok létrehozása és megalapozása a saját családjukban nem nevelhető gyermekek számára, amely tényező szintén értelmezhető a gyermek legfőbb érdekének viszonylatában. A jogszabályok mellett az eljáró máltai bíróságok ítélkezési gyakorlata is átvette a gyermek legfőbb érdeke elvének érvényesítését.³⁴

A gyermek legfőbb érdekének szem előtt tartását a nemzeti örökbefogadási stratégia az örökbefogadás egyik alapelveként jelölte meg.

3. Az örökbefogadó személye

A Polgári Törvénykönyv 114. cikk (1) bekezdése szerint az örökbefogadásról az illetékes bíróság kérelemre indult eljárásban az örökbefogadási tanács (*Adoption Board*) ajánlása alapján határozatban (*adoption decree*) dönt.

A 114. cikk (2) bekezdése szerint az örökbefogadás iránti kérelmet házaspár, bejegyzett élettársi kapcsolatban élő (*civil union partners*), vagy az együttélésről szóló törvény (*Cohabitation Act*)³⁵ szerinti szerződés vagy közokirat alapján együtt élő pár nyújthatja be közösen, mely közös örökbefogadást eredményez. A házasságban, illetve bejegyzett élettársi kapcsolatban élő vagy együtt élő párok esetén a bíróság csak a pár közös kérelme alapján hagyja jóvá az örökbefogadást, csak az egyik fél által benyújtott egyoldalú kérelem esetében a Polgári Törvénykönyv nem teszi lehetővé az örökbefogadás jóváhagyását. Amennyiben az örökbe fogadandó gyermek valamelyik házastárs vagy bejegyzett élettárs gyermeke, az örökbefogadás iránti kérelem a természetes szülő kérelmére is történhet, de az örökbefogadáshoz a másik fél hozzájárulása is szükséges. A szabályozás alapján így a házaspárok, bejegyzett élettársak, együtt élő párok, azonos nemű párok, illetve egyedülállók esetében is biztosított az örökbefogadás lehetősége, ahogy biztosított a házastárs/partner vér szerinti gyermekének örökbefogadása is. A nem regisztrált együttélés esetén a Polgári Törvénykönyv csak az egyik fél számára engedélyezi az örökbefogadást.

34 A fellebbviteli bíróság 2015-ben hozott ítéletében az *A et vs C* et-ügyben megállapította, hogy a gyermeknek az anya férje általi örökbefogadását jóváhagyó bírósági határozat nagyszülők általi megtámadása nem áll összhangban a gyermek legfőbb érdekével, tekintettel arra, hogy a 8 éves gyermek mindvégig az édesanyjával élt, és ebből 4 évet az anya házasságát követően családban töltött. Nem a gyermek legfőbb érdekét szolgálja a gyermek családból való kiszakítása és a stabilitás megszüntetése. A bíróság elismerte a nagyszülők érdekét a tényleges apaság megállapítása iránt, azonban ezen érdek védelme sem alapozta meg az örökbefogadás megszüntetését.

35 [https://legislation.mt/eli/cap/571/eng/pdf\(2022.08.17\)](https://legislation.mt/eli/cap/571/eng/pdf(2022.08.17)).

Az örökbe fogadó szülők életkora vonatkozásában a Polgári Törvénykönyv 115. cikke konkrét előírásokat tartalmaz. E szerint az örökbe fogadó szülőknek be kell tölteniük a 28. életévüket, illetve legalább 21, de legfeljebb 48 évvel idősebbnek kell lenniük az örökbe fogadandó gyermeknél. Ettől a szabálytól – 18 év alatti örökbe fogadandó gyermekek esetében – kizárólag akkor lehet eltérni, ha testvérek együttes örökbefogadására kerül sor, és a gyermekek legfőbb érdeke ezt indokolja.

A Polgári Törvénykönyv 115. cikk (2) bekezdés b) és c) pontjai alapján nem fogadhatnak örökbe azok, akiket a szerzetesi fogadalmuk, illetve egyéb vallási fogadalmuk köt, illetve olyan személy sem, aki gyámként a gyermek vagyonát kezelte. Kivételt jelent ez alól, ha a korábban gyámként tevékenykedő, örökbe fogadni szándékozó szülő részletelesen és átláthatóan elszámolt a gyermek vagyonával.

Az örökbefogadók személyi feltételeinek és alkalmasságának vizsgálatát, valamint az örökbe fogadó szülők felkészítését az örökbefogadási eljárásban a központi hatóság által akkreditált örökbefogadási ügynökségek végzik.

Az akkreditált örökbefogadási ügynökségek előzetes tájékoztatást adnak az örökbe fogadó szülőknek az örökbefogadás feltételeiről és az eljárásról, fogadják és feldolgozzák a hozzájuk benyújtott kérelmeket, illetve tanfolyam keretében felkészítést nyújtanak. A felkészítésen való részvétel kötelező. Az ügynökségek formális oktatási program keretében biztosítják az örökbe fogadó szülők felkészítését. Szintén az ügynökség folytatja le a környezettanulmányt, melyről jelentést készít, és egyben felméri az örökbe fogadó szülők alkalmasságát. A környezettanulmány lefolytatására a kötelező felkészítést követően kerül sor, melyet az adott ügynökség szociális szakembere végez. A környezettanulmány elkészítése során több személyes interjúra kerül sor, illetve ennek keretében az ügynökség további dokumentumokat is bekérhet. A látogatások lehetnek előre be nem jelentett látogatások is. A környezettanulmány során a jövőbeli örökbe fogadó szülőknek együtt kell működniük a szociális szakemberrel, nem tagadhatják meg a belépést a lakásukba, illetve a legjobb tudomásuk szerinti korrekt információkat kell nyújtaniuk. A környezettanulmány tartalmát az örökbe fogadó szülők megismerhetik.

Az örökbe fogadó szülők alkalmasságáról a szociális munkás által elkészített környezettanulmány alapján az ún. örökbefogadási tanács (*Adoption Board*)³⁶ dönt. Az örökbefogadási tanács által jóváhagyott örökbe fogadó szülőkről a jelentkezés helye szerint illetékességgel rendelkező örökbefogadási ügynökség nyilvántartást vezet. Az ügynökség a nála vezetett nyilvántartásban szereplő szülők közül választja ki a tényleges örökbe fogadó szülőt az adott gyermekre vonatkozóan.

36 <https://family.gov.mt/en/officially-appointed-bodies/adoption-board/> (2022. 08. 17.).

Az örökbefogadási tanácsnak³⁷ mind az örökbe fogadó szülővé válás, mind az egész örökbefogadási eljárás során fontos szerep jut. A tanács az elnökből és négy olyan tagból áll, akik különböző szakterületet képviselnek, és az örökbefogadásért felelős miniszter szerint megfelelő tudással és szakmai tapasztalattal rendelkeznek az örökbefogadás terén. A miniszternek az örökbefogadási tanácsba ki kell jelölnie egy olyan 18 év feletti személyt is, aki maga is örökbefogadott volt, valamint egy olyan személyt, aki örökbe fogadó szülőként nevel gyermeket. A miniszter két évre jelöli ki a tagokat, és bármikor felmentheti, illetve visszahívhatja őket, amennyiben úgy ítéli meg, hogy a feladatukat nem képesek ellátni, illetve a viselkedésük nem megfelelő. Felmentés, illetve visszahívás esetén az új tagot csak annyi időre nevezik ki, amíg a régi tag hivatali ideje tartott volna, ha nem hívják időközben vissza. Az örökbefogadási tanács saját eljárási szabályzat szerint jár el, a jogszabály adta kereteken belül. Ennek megfelelően a tanácsnak szükség szerint, de havonta legalább egyszer üléseznie kell, a döntéseit egyszerű többséggel hozza azzal, hogy szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt. Az örökbefogadási tanács évente jelentést készít, amelyben megfelelően tájékoztatja a minisztert a munkájáról. Az örökbefogadási tanács feladatai:³⁸

- körültekintően megvizsgálja a szociális munkások által elkészített környezet-tanulmányt;
- megállapítja az örökbe fogadó szülők alkalmasságát;
- szavatolja, hogy az örökbefogadás az örökbe fogadandó gyermek legfőbb érdekét szolgálja majd;
- javaslatot tesz a konkrét örökbefogadási ügyekben az örökbefogadási ügynökségnek, illetve a bíróságnak az örökbe fogadó szülő személyére vonatkozóan;
- javaslatot tesz az örökbefogadási ügynökségeknek, valamint a miniszternek az örökbe fogadó szülőknek tartandó tanfolyamok és tanácsadások tartalmára és módjára;
- javaslatot tesz a miniszternek a Polgári Törvénykönyv örökbefogadásról szóló rendelkezéseinek jobb és hatékonyabb implementálására, illetve szükség esetén módosítására;

Az örökbefogadási tanács jogosult – az örökbefogadási eljárás teljes ideje alatt – betekinteni az örökbefogadással kapcsolatos összes releváns dokumentumba. Ennek megtagadása jogsértő.

37 Az örökbefogadási tanácsot az örökbefogadási eljárásról szóló törvény 3. cikke alapján hozták létre.

38 Az örökbefogadási eljárásról szóló törvény 4. cikke.

Az örökbefogadási tanács az örökbe fogadó szülők alkalmasságáról szóló döntését, illetve ajánlásait tértivevényes, ajánlott levél formájában megküldi az örökbe fogadó szülőknek és az örökbefogadási hatóságnak azzal, hogy az örökbe fogadó szülőknek jogában áll a döntést a kézhezvételtől számított 20 napon belül megfellebbezni a fellebbezési tanács (*Board of Appeal*) előtt. A fellebbezési tanács egy háromtagú testület, akik közül az egyik tag legalább 7 éve gyakorló ügyvédként dolgozik.³⁹ A tagokat a miniszter nevezi ki három évre. A fellebbezési tanács tagjaira a bírókra vonatkozó összeférhetlenségi, illetve kizárási szabályokat kell alkalmazni. A fellebbezési tanácsnak képesnek kell lennie arra, hogy felülvizsgálja az örökbefogadási tanács, valamint a központi hatóság döntéseit, minden egyéb – az örökbefogadási eljárásról szóló törvény szerint indított – jogorvoslati eljárást lefolytasson, illetve ellássa a miniszter által a hatáskörébe utalt feladatokat az örökbefogadási eljárásról szóló törvény keretein belül. Hasonlóan az örökbefogadási tanács iratmegtekintési jogához, a fellebbezési tanács is jogosult minden információt megismerni és dokumentumot áttekinteni, amely az eljárás szempontjából releváns lehet. A fellebbezési tanács a máltai perrendtartásról szóló törvény (*Code of Organisation and Civil Procedure*)⁴⁰ szerinti elsőfokú bíróság jogköreivel rendelkezik. A fellebbezési tanácsnak 4 hónap áll a rendelkezésére ahhoz, hogy a jogorvoslati eljárást lefolytassa. Főszabály szerint az örökbefogadási tanács, valamint a központi hatóság döntései a fellebbezési tanács előtt indított eljárástól függetlenül végrehajthatóak, kivéve, ha a fellebbezési tanács a végrehajtásukat kifejezetten fel nem függeszti.

4. Az örökbe fogadható gyermek

A Polgári Törvénykönyv szerint a gyermekkorú, azaz 18 év alatti személyek örökbefogadását teszi lehetővé.⁴¹ Kivételes esetekben azonban a jogszabály megengedi a 18 év fölötti személyek örökbefogadását is. Ilyen eset lehet, ha a házasságban, illetve bejegyzett élettársi kapcsolatban élők fogadják örökbe azt a személyt, aki az örökbefogadást megelőző legalább 5 évben egy háztartásban élt velük, illetve ha a nevelőszülő fogadja örökbe azt a nevelt gyermekét, aki az örökbefogadást megelőzően legalább 5 évig volt az örökbe fogadni szándékozó személy nevelt gyermeke, és az örökbe fogadandó személy maga is hozzájárul az örökbefogadáshoz.

³⁹ Az örökbefogadási eljárásról szóló törvény 16. cikke.

⁴⁰ A perrendtartásról szóló törvény. Elérhető: [https://legislation.mt/eli/cap/12/eng/pdf\(2022.08.17\)](https://legislation.mt/eli/cap/12/eng/pdf(2022.08.17)).

⁴¹ Polgári Törvénykönyv 115. cikk (2) bek.

Az a gyermek fogadható örökbe, akinek az örökbefogadásához a vér szerinti szülei *hozzájárultak*. Az ügyben meg kell hallgatni mindenkit, aki a gyermek felügyeletét ellátta és ellátja, továbbá a gyermek ügyvédjét,⁴² illetve a bíróság által kijelölt szociális munkást. A hozzájárulásra nincs szükség, amennyiben az a személy, akinek a hozzájárulást meg kellene adnia, nem képes a hozzájárulás megadására.⁴³ Szintén nem szükséges azt a vér szerinti szülőt meghallgatni, aki nem található, vagy aki a gyermeket elhagyta, elhanyagolta, tartósan rosszul bánt vele, valamint tartósan megtagadta az örökbe fogadandó gyermeke tartását, illetve az örökbefogadáshoz való hozzájárulásért cserébe díjazást várt. Nincs szükség a hozzájárulásra akkor sem, ha a vér szerinti szülő indokolatlanul tartja vissza a hozzájáruló nyilatkozatát, illetve ha a szülőt szülői felügyeleti jogától a Polgári Törvénykönyv 154. cikk (1) bekezdése⁴⁴ alapján megfosztották, azaz a gyermek nincsen a szülő tényleges felügyelete alatt, és az örökbefogadási tanács meglátása szerint nincs reális esélye annak, hogy a gyermek feletti szülői felügyeleti jogot a gyermek vér szerinti szülei újra visszakapják. Nem szükséges a hozzájárulása annak a szülőnek sem, aki indokolatlanul 18 hónapot meghaladó időtartamban nem tartotta a kapcsolatot gyermekével, illetve ha a gyermek legjobb érdeke, hogy örökbe fogadják, és így a kötelező hozzájárulást mellőzzék. Mellőzhető annak a személynek a meghallgatása, aki nem található, illetve nem képes a véleményének kifejezésére.⁴⁵ Különösen indokolt esetben mind a meghallgatás, mind a kötelező hozzájárulás mellőzhető, amennyiben az összes körülmény és az örökbefogadással érintett összes személy érdeke ezt alátámasztja.⁴⁶ A bíróság mellőzheti a kötelező hozzájárulást, amennyiben a házasságban született gyermek örökbefogadásához az egyik házastárs hozzájárult, és a hozzájárulást meg nem adó házastárs nem található, illetve képtelen arra, hogy a hozzájárulását megadja. *A bíróság mellőzheti mind a kötelező hozzájárulást, mind a kötelező meghallgatást a gyermek ügyvédjének kifejezett kérelmére, amennyiben a gyermek elmúlt 11 éves, és szeretné, hogy örökbe fogadják.* A vér szerinti édesanya hozzájárulása csak a gyermek 6 hetes kora után tekinthető érvényesnek, így az ennél fiatalabb csecsemő nem fogadható örökbe.

42 A máltai jogban a gyermek ügyvédje a gyermek legfőbb érdekének képviselőjét ellátó független jogi képviselő.

43 Polgári Törvénykönyv 117. cikk (1) bek. a) pontja.

44 A Polgári Törvénykönyv 154. cikke szerint a bíróság részben vagy egészben megfosztja a szülőt a szülői felügyelettől, ha a szülő túllépi az észszerű büntetés határait, rosszul bánt a gyermekkel vagy elhanyagolja a nevelését, ha a szülő magatartása a gyermek oktatását veszélyezteti; ha szülő tiltott szert használ vagy fogyatékos; ha a szülő rosszhiszeműen kezeli a gyermek tulajdonát, ha a szülő nem teljesíti a 3B. cikkben meghatározott kötelezettségek valamelyikét a gyermek javára.

45 Polgári Törvénykönyv 117. cikk (1) bek. b) pontja.

46 Polgári Törvénykönyv 117. cikk (1) bek. c) pontja.

Nemcsak azokat a gyermekeket lehet örökbe fogadni, akikről a szülei kifejezett nyilatkozattal lemondtak, hanem azokat is, akik veszélyeztetett helyzetben vannak. A kiskorúak védelméről szóló törvény alapján a veszélyeztetett helyzetben lévő gyermekek védelméért felelős igazgatónak (*Director Alternative Care [Children and Youths]*) vagy a rendőrségnek kell bejelenteni, ha valaki veszélyeztetett helyzetben lévő gyermekről szerez tudomást. A törvény alapján ez kiterjed azon terhességek bejelentésére is, melyek során feltételezhető az újszülött veszélyeztetettsége. Jelentős veszélynek minősül a törvény alapján a bántalmazás, az elhanyagolás, a rossz bánásmód, a kihasználás, az elhagyás, a kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény, illetve az emberkereskedelem bűncselekmény.⁴⁷ A bejelentés alapján az igazgató vizsgálatot folytat le, amelynek eredményeként a bírósághoz fordulhat gyermekvédelmi határozat (*child protection order*) kibocsátásáért. A bíróság a kérelemnek helyt adva elrendelheti a gyermek alternatív gondozásba adását. Az örökbefogadási ügynökség jelöl ki a törvény alapján egy szociális szakembert, aki figyelemmel követi a gyermek jólétét az alternatív gondozás ideje alatt. Az örökbefogadásra az ügynökség kijelölt szociális szakembere tesz javaslatot az örökbefogadási ügynökség jogászainak bevonásával, akik ellenőrzik, hogy a gyermek esetében fennállnak-e a Polgári Törvénykönyvben az örökbefogadáshoz előírt feltételek. Az alternatív gondozásba helyezett gyermek örökbe fogadhatóvá nyilvánításáról külön bírósági határozatnak kell születnie.⁴⁸ Ezt főszabály szerint veszélyeztetett helyzetben lévő gyermekek védelméért felelős igazgatónak kell indítványoznia, de a jogszabály alapján megteheti ezt bárki, akinek ehhez érdeke fűződik. Ilyen esetben egyáltalán nem szükséges a szülők hozzájárulása. Az ilyen típusú örökbefogadás – tekintettel az eljárás jellegére – kizárólag nyílt örökbefogadás lehet, függetlenül a gyermek életkorától. A kérelemnek részletesen tartalmaznia kell a kérelem indokait, illetve amennyiben egy korábbi szakaszban találtak már esetlegesen megfelelő örökbe fogadó szülőket a gyermeknek, őket is meg kell nevezni. Amennyiben a gyermek nevelőszülőknél lett elhelyezve, és a nevelőszülők fent vannak az örökbe fogadó szülők listáján, a kérelmezőnek az örökbe fogadó szülőkre vonatkozó javaslatában őket kell preferálnia, amennyiben ez a gyermek legfőbb érdekével összeegyeztethető preferencia. A kérelemmel együtt az igazgatónak be kell nyújtania egy frissített gondozási tervet, amely ajánlásokat tartalmaz a gyermek továbbgondozására nézve. A kérelemről – az eset összes körülményét figyelembe véve és mérlegelve – tájékoztatni kell a gyermek vér szerinti szüleit, akiknek 20 nap áll rendelkezésére, hogy reagáljanak és benyújtsák esetleges ellenkező álláspontjukat. Mielőtt a bíróság az örökbe fogadhatóvá nyilvánításról döntést hozna, meg

47 Büntető Törvénykönyv 1. könyv VIII. cím.

48 A kiskorúak védelméről szóló törvény 24. cikk.

kell hallgatnia és megfelelő módon mérlegelnie kell az ítélőképessége birtokában lévő gyermek véleményét és kívánságait, meg kell hallgatnia minden személyt, ideértve a gyermeket kísérő szakembereket is, akiket bármilyen módon a gyermek örökbe fogadhatóvá nyilvánítása érint. A körülmények függvényében meg kell hallgatni a gyermek vér szerinti szüleit, a gyermek ügyvédjét, illetve az ügyet „gondozó” szociális munkást. Mérlegelnie kell, hogy az örökbe fogadhatóvá nyilvánítás a gyermek legfőbb érdekét szolgálja-e, mérlegelnie kell, hogy van-e reális esélye annak, hogy a gyermek vér szerinti szülei a közeljövőben újra képessé váljanak a gyermek gondozására. Amennyiben a bíróság a gyermek örökbe fogadhatóvá nyilvánításáról dönt, ezt a határozatát részletesen meg kell indokolnia.

Mint ahogy arról már volt szó, a nevelőszülőknél nevelt gyermek is örökbe fogadható a szülei hozzájárulása nélkül. A kiskorúak védelméről szóló törvény 54. cikke szerint, amennyiben egy kiskorú több mint öt éve van egy nevelőszülő gondozásában, a nevelőszülő kérelmezheti a gyermek örökbefogadását. Rendkívüli körülmények esetén és három pozitív nevelőszülői jelentés után a nevelőszülő beadhatja a kérelmet akkor is, ha a gyermek még nem töltött öt évet a gondozásában. Az ily módon örökbe fogadhatóvá vált, illetve örökbe fogadott gyermeknek a lehető legszélesebb körben kell biztosítani a vér szerinti szüleivel és testvéreivel való kapcsolattartást, amennyiben ez szolgálja az érdekeit.

Az örökbe fogadhatónak nyilvánítás, illetve az örökbefogadási eljárás során az örökbefogadási ügynökségnek, a gyermek ügyvédjének, valamint a bíróság által kijelölt szociális munkásnak a feladata, hogy a gyermek legfőbb érdekét kifejezetten képviselje, illetve szem előtt tartsa.

5. Az örökbefogadás formái

A Polgári Törvénykönyv és az örökbefogadási eljárásról szóló törvény az örökbefogadás három formáját szabályozza. Örökbefogadásnak e szerint a helyi örökbefogadás (*local adoption*) és a nemzetközi örökbefogadás (*international adoption*) minősül, illetve ismert még a nyílt örökbefogadás (*open adoption*) intézménye.

A gyermekek örökbefogadására vonatkozó szociális ellátási normákat tartalmazó rendelet definíciója alapján a helyi örökbefogadás az örökbefogadás időpontjában Máltán szokásos tartózkodási hellyel rendelkező örökbe fogadó szülőket és gyermeket érinti.

Az örökbefogadási eljárásról szóló törvény szerint nemzetközi örökbefogadásnak azon örökbefogadás minősül, melyet a Polgári Törvénykönyv és az örökbefogadási

eljárásról szóló törvény, valamint egy külföldi állam jogszabálya alapján a Hágai Örökbefogadási Egyezményvel vagy olyan nemzetközi szerződéssel összhangban folytatnak le, melynek Málta részese.⁴⁹ Nemzetközi örökbefogadásnak minősül továbbá azon örökbefogadási eljárás is, melyet a Máltán szokásos tartózkodási hellyel nem rendelkező gyermek vagy Máltán szokásos tartózkodási hellyel nem rendelkező, örökbe fogadni szándékozó személy javára folytatnak le. Nemzetközi örökbefogadásra kizárólag a központi hatóság írásbeli hozzájárulásával kerülhet sor. Amennyiben egy adott nemzetközi örökbefogadás olyan nemzetközi szerződés hatálya alá tartozik, amelynek Málta részese, az örökbefogadásért felelős miniszternek kötelessége megtenni azokat a szabályozási lépéseket, amelyeknek köszönhetően az adott nemzetközi szerződés a lehető leggyorsabban végrehajtható.⁵⁰ A máltai kormány az évek során sok intézkedéssel támogatta és támogatja jelenleg is a nemzetközi örökbefogadásokat, például ingyenes védőoltásokat biztosított a küldő országokba utazó örökbe fogadó szülőknek, elengedték az örökbefogadási dokumentumok apostille-tanúsítvánnyal történő ellátásának költségeit, valamint az örökbe fogadó szülőknek örökbefogadási szabadságot biztosítanak. Az örökbefogadási szabadság a helyi örökbefogadásban érintetteknek is jár.

A nyílt örökbefogadás (*open adoption*) intézménye a Polgári Törvénykönyv módosítása következtében 2008-ban került bevezetésre. Nyílt örökbefogadásra abban az esetben kerülhet sor, ha a gyermek betöltötte a 11. életévét, és a bíróság a gyermek legfőbb érdekét figyelembe véve felhatalmazást ad a nyílt örökbefogadást rögzítő, az örökbefogadási tanács által jóváhagyott megállapodás megkötésére, mely alapján a szülők és a vér szerinti család kapcsolatot tarthat a gyermekkel. Máltán ez által az egyedi szabályozás által lehetővé vált a gyermek oly módon történő örökbefogadása, hogy egyidejűleg fennmarad a gyermek vér szerinti szülőkkel való kapcsolata is.

6. Az örökbefogadás létrejötte

Az örökbefogadási eljárás alapvetően két szakaszra tagolódik. Az első szakasz az örökbe fogadó szülők alkalmasságának megállapítását célozza. Az örökbe fogadó szülők az eljárásnak ebben a szakaszában az örökbefogadási ügynökséghez nyújtják be kérelmüket, és az örökbefogadási ügynökség feladata a kérelmek feldolgozása és elbírálása. Az örökbefogadási ügynökség vagy a fellebbezési tanács pozitív döntése esetén a szülők bekerülnek az örökbefogadási ügynökség által vezetett jövőbeli örökbe

49 Örökbefogadási eljárásról szóló törvény 2. cikk.

50 Polgári Törvénykönyv 130A. cikk.

fogadó szülők nyilvántartásába. Ezt követően az örökbe fogadó szülők és az ügynökség közötti szerződésben kerülnek rögzítésre az ügynökség által nyújtott szolgáltatások feltételei és díja. Az örökbefogadási ügynökség feladata továbbá a jövőbeli örökbe fogadó szülőként regisztrált szülők és a gyermek „összeillesztése”. Az örökbefogadási ügynökségnek az eljárás e szakaszában is biztosítani kell a gyermek legfőbb érdekének érvényesülését. Az örökbefogadási ügynökség emellett figyelemmel kíséri a gyermek örökbe fogadó családba helyezését követően a gyermek beilleszkedését, továbbá mind a gyermek, mind az örökbe fogadó szülők számára támogatást nyújt az esetleges nehézségek megoldásában.

A Polgári Törvénykönyv az örökbefogadás vonatkozásában átfogó feltételrendszert állít fel.⁵¹ Az örökbefogadás egyik feltétele a gyermek vér szerinti szüleinek hozzájárulása, még abban az esetben is, ha a szülő nem töltötte be a 18. életévét.⁵² A szülői hozzájárulás a házasságon kívül született gyermekek esetében is szükséges. A házasságon kívül született gyermek esetén az apa hozzájárulása is szükséges, amennyiben az apa a gyermeket magáénak ismeri el és a bíróság meggyőződött arról, hogy hozzájárult a gyermek eltartásához, és őszinte, folyamatos érdeklődéssel van a gyermek iránt. Azon szülő, aki hozzájárulását adta a gyermeke örökbefogadásához, nem jogosult elvenni az örökbe fogadó szülők gondozásába adott gyermeket az örökbe fogadó szülőktől, kivéve a bíróság ez irányú döntése esetén. A Polgári Törvénykönyv egyidejűleg felsorolja azokat az eseteket, melyek fennállása esetén a bíróság eltekinthet a szülők hozzájárulásától. A Polgári Törvénykönyv alapján a 11. életévét betöltött gyermek esetében az örökbefogadás feltétele a gyermek hozzájárulása is, akit az eljárásban a gyermek ügyvédje támogat.⁵³ A gyermek 11. életéve a tekintetben is fordulópontot jelent, hogy a bíróság ettől az életkortól a gyermek legfőbb, illetve legjobb érdekében eltekinthet a szülők hozzájárulásától, amennyiben a 11. életévét betöltött gyermek kifejezte az őt támogató gyermek ügyvédje által benyújtott kérelemben az örökbefogadáshoz való hozzájárulását, illetve ez irányú kifejezett kérelmét.

Hasonlóképpen az örökbefogadás előfeltétele, hogy a gyermeknek az örökbefogadást jóváhagyó bírói döntés meghozatalát megelőző *legalább 3 hónapon keresztül folyamatosan az örökbe fogadó szülők felügyelete alatt és gondozásában kell lennie* azzal, hogy a

51 Polgári Törvénykönyv III. cím.

52 Megjegyzendő, hogy a Polgári Törvénykönyv 128F. cikke szerint az a vér szerinti szülő, aki a gyermeke örökbefogadásához hozzájárult, és ennek ellenére – a bíróság felhatalmazása nélkül – megkísérli a gyermeket elvinni, az alatt a 3 hónap alatt, ameddig a gyermek az örökbe fogadó szülőknél tartózkodik az örökbefogadás engedélyezése előtt, bűncselekményt követ el, amelyért 2-től 4 hónapig terjedő szabadságvesztéssel és/vagy pénzbüntetéssel büntethető.

53 Polgári Törvénykönyv 115. cikk (3) bek. d) pont.

3 hónapos időszakba nem számít bele az újszülött gyermek 6 hetes koráig eltelt időszak.⁵⁴ A 3 hónaptól el lehet tekinteni, amennyiben az örökbe fogadó szülő vagy az örökbe fogadó szülők egyike a gyermek vér szerinti szülője. A 3 hónapos időtartam alatt az örökbefogadási ügynökség figyelemmel követi a családba helyezést a gyermek legfőbb érdekének szem előtt tartásával. Amennyiben az örökbefogadási ügynökség úgy ítéli meg, hogy az adott családban való elhelyezés és így az örökbefogadás a gyermek érdekével ellentétes, kérelmezi az örökbefogadási tanácsnál, hogy kezdeményezze a bíróság előtt a gyermek máshol történő örökbefogadását.⁵⁵

Az örökbefogadási eljárás *második szakasza* a bírósági szakasz. Az örökbefogadásról az illetékes bíróság az örökbe fogadó szülők által benyújtott kérelem és az örökbefogadási tanács (*Adoption Board*) ajánlása alapján hozott ítélettel dönt. Örökbefogadási ügyekben a polgári bíróság első kollégiuma önkéntes tanácsa (*First Hall of the Civil Court in its Voluntary Jurisdiction Section [Prim' Awla tal-Qorti Ċivili, Ġurisdiżjoni Volontarja]*) jár el.⁵⁶

A bíróság az örökbefogadásról az örökbe fogadó szülő(k) által benyújtott kérelem alapján dönt. A bíróság az örökbefogadásról szóló döntés meghozatala előtt a Polgári Törvénykönyvről szóló 119. cikk (1) bekezdése alapján a bíróság meggyőződik arról, hogy minden egyes személy, akinek a hozzájárulására az örökbefogadás érvényességéhez szükség van, a hozzájárulását megadta, és pontosan érti a hozzájárulásának következményeit, illetve az örökbefogadás joghatásaival tisztában van.⁵⁷ Kifejezetten meg kell győződnie arról, hogy a vér szerinti szülő tisztában van azzal, hogy az örökbe fogadandó gyermek vonatkozásában a szülői jogai örökre szólóan megszűnnek. Meg kell győződni arról is, hogy az örökbefogadás a gyermek jólétét szolgálja majd, hogy sem az örökbe fogadó szülők, sem az örökbeadók nem fogadtak el semmilyen anyagi kompenzációt azért, hogy a gyermeket örökbe fogadják,⁵⁸ illetve örökbe adják, valamint arról is, hogy az örökbefogadási tanács szakmai ajánlásai – különösen az örökbe fogadó szülők személyére vonatkozóan – megfelelően figyelembe lettek véve. A gyermek jóléte biztosítása érdekében a bíróság orvos által kiállított igazolás alapján ellenőrzi a kérelmezők egészségi állapotát. A bíróság emellett a gyermek életkorára és belátási képességére tekintettel figyelembe veszi a gyermek kívánságát, ideértve a gyermek és szülei valószínű meggyőződését. A 11 éves gyermek kérelmére, és amennyiben az a legjobb érdekét

54 Polgári Törvénykönyv 116. cikk. (1) bek.

55 Polgári Törvénykönyv 116. cikk. (2) bek.

56 Polgári Törvénykönyv 114. cikk.

57 Polgári Törvénykönyv 119. cikk (1) bek.

58 A Polgári Törvénykönyv 128. cikk (1) bekezdése szerint tilos az örökbefogadásért, illetve az örökbeadásért magáért, valamint annak közvetítéséért anyagi kompenzációt adni és elfogadni.

szolgálja, a bíróság az örökbefogadással kapcsolatos határozatában engedélyezheti a vér szerinti szülőkkel, illetve rokonokkal való kapcsolattartást is. A bíróság az örökbefogadási eljárásokban a 18 év feletti örökbe fogadandó személyeknek kérelemre kijelöl egy ügygondnokot (*special curator*), a gyermekkorú örökbe fogadandó személyeknek hivatalból és kérelemre is kijelöli a gyermek ügyvédjét.

7. Az örökbefogadás joghatásai

A Polgári Törvénykönyv 121. cikke szerint a bíróság örökbefogadást jóváhagyó ítélete alapján az örökbe fogadott gyermek az örökbe fogadó szülők házasságából született vér szerinti gyermeknek minősül. Az örökbe fogadott gyermek vér szerinti rokonainak megszűnik minden joga és kötelezettsége a gyermekkel szemben. Amennyiben a gyermek az örökbefogadást megelőzően gyámság alatt állt, a gyám jogai és kötelezettségei is megszűnnek, és a gyám köteles az örökbefogadási határozat jogerőre emelkedését követő 3 hónapon belül a gyermek általa kezelt vagyonával és egyéb személyes ügyeivel elszámolni az örökbefogadó felé. Nyílt örökbefogadás esetén a vér szerinti szülők kapcsolattartáshoz való joga megmarad. Az örökbefogadási határozatot meghozó bíróság feladata értesíteni az intézményi helyettesítő védelmet ellátó intézményt arról, hogy az örökbefogadás megtörtént, és az intézményi helyettesítő védelem ezzel egy időben megszűnt. A tartásdíj fizetésére kötelező határozatok az örökbefogadással egy időben hatályukat veszítik, tekintettel arra, hogy a gyermek tartása az örökbe fogadó szülők kötelezettségévé válik. Az örökbefogadás következtében a gyermek az örökbe fogadó szülők vezetéknevét viseli, ami lehet az egyik szülő vezetékneve vagy egy családnév. 3 évesnél fiatalabb gyermek örökbefogadása esetén, a bíróság jóváhagyásával az örökbe fogadó szülők a gyermeknek új keresztnévet adhatnak. Az örökbe fogadó szülők halála esetén vagyonuk az örökbe fogadott gyermekekre száll.⁵⁹ Az örökbefogadást jóváhagyó határozat után kelt öröklési szerződésben, illetve egyéb szerződésben vagy végrendeletben az örökbe fogadó szülő gyermekére vonatkozó utalás az örökbe fogadott gyermekekre vonatkozik, ugyanakkor az örökbe fogadott gyermek vér szerinti szülei által kötött szerződés vagy végrendelet a már örökbe fogadott gyermekekre nem terjed ki.

Az örökbefogadást jóváhagyó bírósági határozatot a Polgári Törvénykönyv 125. cikkének előírása szerint rögzíteni kell a Polgári Törvénykönyv 269. cikke szerinti örökbe fogadott személyek nyilvántartásában (*Adopted Persons Register*), emellett a születési

⁵⁹ Polgári Törvénykönyv 123. cikk.

anyakönyvi nyilvántartásban a gyermek neve mellett fel kell tüntetni az örökbefogadott jelzõt.

Annak érdekében, hogy az örökbe fogadott személyek nyilvántartásában az adatok teljesek és jól visszakövethetõek legyenek, az olyan örökbe fogadott gyermek vonatkozásában, ahol a születés dátuma nem bizonyítható, a bíróság valószínûsíti a gyermek születésének idejét, és ezt rögzíti a határozatában és a nyilvántartásban is. Amennyiben a születés helye (ország és város) nem bizonyítható, de valószínûsíthetõ, hogy a gyermek Máltán született, a bíróság a gyermek születési helyeként Máltát jelöli meg, minden más esetben ez az adat kihagyható. Mind az örökbefogadó, mind az örökbefogadott kérelmezheti az örökbefogadási határozat javítását, illetve kiegészítését. Ez esetben – amennyiben a bíróság helyt ad a kérelemnek – a nyilvántartásban is át kell vezetni az esetleges változtatásokat.

8. Az örökbefogadás utánkövetése

Az örökbefogadási eljárásról szóló törvény 23. cikke alapján minden örökbefogadás esetében utánkövetést kell végezni. Az utánkövetést az örökbefogadási ügynökség végzi. Az ügynökség az örökbefogadási eljárásról szóló törvény alapján örökbefogadás utáni jelentésben (*post adoption report*) rögzíti az örökbe fogadó szülõk és a gyermek helyzetét. A helyi örökbefogadások esetében a jelentésírással lefedett idõszak az örökbefogadási ügynökség által meghatározott idõtartamra terjed ki, amely nem lehet hosszabb az örökbefogadás dátumától számított két évnél. Nemzetközi örökbefogadások esetén az utánkövetéssel kapcsolatban együtt kell mûködni a származási ország hatóságával, és az utánkövetési jelentést az általuk meghatározott idõtartamra, illetve szempontok alapján kell elkészíteni. Az örökbefogadási ügynökség felhatalmazott szociális munkása készíti a jelentést a családnál tett látogatások alapján. Ezek a látogatások lehetnek be nem jelentett látogatások, és az örökbe fogadó szülõk nem tagadhatják meg a szociális munkás beengedését a lakásukba, illetve a szociális munkás kérdéseire legjobb tudásuk szerint válaszolniuk kell.

Az örökbefogadó, illetve az az örökbefogadott, aki elmúlt 18 éves, kérheti a bíróságtól az õt érintõ örökbefogadási határozat másolatát és/vagy a származási családra vonatkozó személyes adatokat.⁶⁰ Minden örökbe fogadott személynek joga van ahhoz, hogy bíróság elõtt kérvényezze az eredeti születési anyakönyvi kivonatának kiadását.

60 Polgári Törvénykönyv 127A. cikk.

Mielőtt a bíróság engedélyezné a származási adatok megismerését, illetve kiadná a születési anyakönyvi kivonatot, valamint az örökbefogadási határozatot, köteles meghallgatni minden érintett személyt és a döntésében minden személy érdekét mérlegelni.

9. Az örökbefogadás hatálytalanná válása és felbontása

Az örökbefogadást elrendelő határozat abban az esetben vonható vissza, amennyiben a gyermeket kizárólag az egyik szülő fogadta örökbe, és feltételezhető, hogy szülei házasságából született, ez esetben az illetékes bíróság bármely érdekelt fél kérelmére visszavonhatja az örökbefogadást elrendelő ítéletet.⁶¹ A visszavonás esetében az örökbefogadást törlik az örökbe fogadott személyek nyilvántartásából, illetve törlik az örökbe fogadott jelzőt a nyilvántartásból. Ezen kívül a bíróság az örökbe fogadott személy vagy az örökbe fogadó szülők kérelmére a határozatban szereplő adatok kijavítását kérheti a bíróságtól. A módosítást át kell vezetni az örökbe fogadott személyek nyilvántartásába. Az örökbefogadási ügyekben eljáró polgári bíróság első kollégiuma önkéntes tanácsa határozatával szemben nem lehet fellebbezéssel élni, az érintett személyek fellebbezését a polgári bíróság első tanácsához nyújthatnak be.

61 Polgári Törvénykönyv 126. cikk.

Irodalomjegyzék

- Alapjogi Ügynökség (2016) *Kézikönyv a gyermekjogokra vonatkozó európai jogról*. Luxembourg: Az Európai Unió Kiadóhivatala. https://www.echr.coe.int/documents/handbook_rights_child_hun.pdf
- Barzó, T. (2017) *A magyar család jogi rendje*. Budapest: Patrocinium Kiadó.
- Filó, E., Katonáné Pehr, E. (2022) *Gyermekek jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem – Második, aktualizált kiadás*. Budapest: Orac.
- Gyermekek örökbefogadása az Európai Unióban – összefoglaló (*Adoption of children in the European Union – Briefing*). [Online]. Elérhető: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/583860/EPRS_BRI\(2016\)583860_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/583860/EPRS_BRI(2016)583860_EN.pdf)
- Katonáné Pehr, E. (2020) 'A gyermek érdeke az örökbefogadás új jogi környezetében. A gyermekközpontú örökbefogadás követelménye'. *Családi Jog*, 2020/3.
- Nemzeti Örökbefogadási Stratégia (*National Adoption Strategy for Children and their Families*). [Online]. Elérhető: https://meae.gov.mt/en/Public_Consultations/MFSS/Documents/SCSA%20National%20Strategy%20Adoption%20Pub%20Cons%20Doc%20ENG.pdf